

Појмове је требало представити лексикографски сажето, а уједно методолошки и композиционо доследно, што је за ауторе текстова био велики изазов, имајући у виду да дословно свака одабрана одредница може бити предмет засебних студија. Требало је, неретко, балансирати између различитих, каткад и опречних гледишта у тумачењу појединих појмова, а при томе уједно нагласити и њихово специфично значење у српском културном контексту. Један од начина да се што више података сажме и прикаже на једном месту (што издања лексиконског типа подразумевају), био је тај да се поред основног текста приложи и пододреднице и допунске информације графички одвојене од основног текста. Посебно важно је и то што сваку од одредница прати и попис релевантне литературе (било да су то књиге и/или стручни часописи домаћих и/или страних аутора) који представља „својеврсни путоказ заинтересованом кориснику“, пружајући најширем кругу читалаца могућност даљег и дубљег истраживања и сагледавања обрађиване материје.

Постојало је неколико начина да се уобличени материјал поређа у целовит наратив. Ауторски и уређивачки тим је одлучио да садржајне јединице разврста азбучним редом, што издању даје прегледност и омогућава да се књига из странице у страницу, из поглавља у поглавље, са лакоћом чита и прати.

У техничком погледу веома добро и атрактивно урађена публикација, илустрована је бројним цртежима и фотографијама чији су аутори: др Петрија Јовичић, Драган Боснић, др Небојша Газић, Тијана Јевтић, Олга Бенсон и Александар Дероко. Јединствени и специфични илустративни материјали пронађени су и у збиркама и документацији Етнографског института САНУ, Етнографског музеја у Београду и Музеја историје Југославије.

Пласирањем *Етнологије и антропологије* на „тржиште“ не само научно и стручно, већ и литературе намењене најширем кругу читалаца, корпус радова који произлазе из теоријског и аналитичког промишљања и проблематизирања културе у најширем смислу речи, постао је кохерентнији. Систематизоване, синтетизоване и дистрибуиране информације пружају могућност поузданог приступа општем (са)знању, уједно омогућавајући laku ојентацију унутар специфичног контекста, што приказану публикацију чини референтном тачком за сва будућа издања едиције *Мали лексикони српске културе*.

Бојана Богдановић

Сећање на сећања (8–30. новембар 2017. године, Галерија науке и технике САНУ)

Једна у низу манифестација којом је Етнографски институт САНУ прославио 70 година постојања јесте и изложба *Сећање на сећања* аутора проф. др Љиљане Гавриловић, научне саветнице Етнографског института САНУ и истраживача сарадника др Бојане Богдановић, МА Милана Томашевић и МА Милоша Рашића. Тема изложбе, чији је визуелни идентитет уобличила др Пертија Јовичић, научна сарадница Етнографског института САНУ јесте *теренско истраживање* у домаћој етнологији и антропологији у прошлости и данас. Прва изложба коју је од

свог оснивања 1947. године организовао Етнографски институт САНУ замишљена је као промоција научних истраживања у области етнологије и антропологије, као осврт на историју теренских истраживања, али и на њихов значај за савремене етнолошке и антрополошке теме, а са циљем да најширој публици приближи теренски рад као основни метод прикупљања грађе у етнолошким и антрополошким истраживањима.

Изложба је, условљена карактеристикама изложбеног простора Галерије науке и технике САНУ, концептуално подељена у две целине. Ауторски тим се определио да у уводном делу прве изложбене целине на паноима у два формата (140x100cm и 140x50cm) да концизан, али целовит осврт на процес оснивања Етнографског института САНУ као централне научноистраживачке институције са задатком „да организује систематско и планско проучавање насеља и порекла становништва, народног живота и обичаја, као и фолклора у нашој земљи и наших народа ван Југославије“. Преглед теренских истраживања која су реализована од краја 40-их година XX века па до данас показује како се средиште пажње научног рада померало у складу са специфичним друштвено-финансијским околностима које су довеле до тога да „златно доба теренске праксе“, током којег су реализовани бројни пројекти са великим бројем истраживача и широком истраживаном територијом, постане „антропологија код куће“. Ревидирајући питање улоге и значаја теренског рада у етнографским и антрополошким истраживањима, ауторски тим прави паралелу између теренских истраживања у земљама које су имале колонијално наслеђе (англо-америчка, француска и немачка истраживачка пракса) и принципа теренског рада у домаћој етнологији и антропологији. Сагледавајући целину изложбеног наратива јасно се уочава и лако „чита“ померање истраживачког фокуса, почев од краја XIX века па до данас. Антропогеографска истраживања Балканског полуострва, Јужних Карпата и Мале Азије којима је руководио Јован Цвијић представљају први целовит и заокружен теоријско-методолошки систем на коме је заснован већи део домаће етнологије и антропологије. Почетком XX века поље интересовања се помера ка класичним етнолошким темама, док се у истраживачком фокусу позиционирају две кључне романтичарске теме – прошлост и сеоско становништво. Током шездесетих и седамдесетих година интезивно се одвијају различити истраживачки пројекти у готово свим етнолошким институцијама, па и у Етнографском институту САНУ. Село је и даље главни фокус проучавања, мада се у разматрање узимају и приградска насеља и улога индустријализације у променама народне културе. Промена у теоријско-методолошком фокусу, до које је дошло са стасавањем нове генерације истраживача крајем седамдесетих година, доводи до интензивнијег проучавања градских средина. Од последње деценије XX века, променом научне парадигме, односно антропологизацијом домаће етнологије, теренски рад се из прошлости и села премешта у садашњост и град. Домаћи истраживачи, у складу са светским трендовима у антропологији, почињу да ревидирају и питање етнографског „места“ као дословног, територијализираног, уписаног у просторне координате и омеђеног географским оквиром. Етнолози и антрополози почињу да „одлазе“ на терен за који истраживачким тимовима није било потребно обезбедити „шаторе, конзерве хране, гојзерице, кабанице, микрофилмове“... Виртуелни и дигитални светови постају „места“ у којима се догађају и проводе етнографска истраживања. Испитивање виртуелних/дигиталних светова и дигиталне културе у целини, као културног наслеђа у настајању, показало се као

ништа мање сложено и одговорно од проучавања традиционалне материјалне и нематеријалне културе.

У другој изложбеној целини на интерактивним (touch) екранима приказан је део богате документарне грађе настале током вишедеценијског рекогносцирања терена у организацији Етнографског института САНУ. Преко четири стотине фотографија из фондова Етнографског института САНУ и Етнографског музеја у Београду, видео и аудио записа насталих током теренских истраживања у различитим просторним и временским референтним оквирима, прате и (визуелно) допуњују тродимензионални предмети у виду коришћење теренске опреме, аутентичних теренских бележака и званичних извештаја са терена. Аутореклексивним погледом на сам процес истраживања и резултате који се њима добијају, а који је приказан у форми интервјуа са сарадницима Етнографског института САНУ, ауторски тим је желео да скрене пажњу на чињеницу да су теренска истраживања неопходна за целовито сагледавање проучаваних појава, али и да боравак на терену представља непроцењиво и незамењиво (професионално и животно) искуство за сваког истраживача. Резултати рада истраживача Етнографског института САНУ приказани су, поред наведеног, и серијским публикацијама, посебним издањима, као и другим публикацијама научног карактера чији је издавач Етнографски институт САНУ.

Изложбу прати каталог формата 20x22cm кога чине ауторски радови др Младене Прелић *Етнографски институт САНУ: првих седамдесет година (1947–2017)* и проф. др Љиљане Гавриловић *О политикама, теренском раду, сећањима и етнографијама. Етнографски дневник: шта то беше?*.

Изложбу *Сећање на сећања* је 8. новембра у 18 часова у Галерији науке и технике САНУ свечано отворила др Данка Лајић Михајловић, виша научна сарадница Музиколошког института САНУ, а присутнима су се обратили и академик Зоран Петровић, управник Галерије науке и технике САНУ и проф. др Љиљана Гавриловић, научни саветник Етнографског института САНУ.

У оквиру изложбе организован је и циклус предавања о теренским истраживањима у етнологији и антропологији. Поред сарадника Етнографског института САНУ, предавања су одржале и колеге из других домаћих и иностраних институција. У оквиру циклуса одржана су следећа предавања: др Иван Ђорђевић (Етнографски институт САНУ) – Антропологија на фудбалском стадиону, др Марина Симић (Факултет политичких наука, Универзитет у Београду) – Етнографија српског постсоцијализма: теренски рад у урбаним срединама, др Мирослава Лукић Крстановић (Етнографски институт САНУ) – Јавни простори и јавни догађаји – антрополог у маси, Frederick Schulze, PhD (Централноевропски универзитет, Будимпешта) Direct Action as Fieldwork in a Belgrade Heterotopia, др Ана Банић (Институт за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду) – Етнографија интернета и МА Соња Жакула (Етнографски институт САНУ) – Теренски рад у зоолошком врту.

Никола Крстовић